TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ **MUISTIO**
Hallitusneuvos 14.11.2019
Arto Rajala

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI SÄHKÖKAUPAN KESKITETYN TIEDONVAIHDON PALVELUJEN KÄYTTÖÖNOTOSTA

Ehdotuksen tausta

Vuoden 2013 sähkömarkkinalaissa (588/2013) säädettiin järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle uudeksi tehtäväksi sähkökaupan ja taseselvityksen edellyttämän tiedonvaihdon kehittäminen. Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj toteutti vuonna 2014 työ- ja elinkeinoministeriön pyynnöstä hankkeen, jossa selvitettiin sähkön vähittäismarkkinoiden tulevaisuuden tiedonvaihtoratkaisuja. Selvityksessä ehdotettiin ratkaisuksi keskitettyä tiedonvaihtoratkaisua eli niin sanottua datahubia. Selvityksen mukaan standardoitu rajapinta sähkönkulutustietoon edistäisi esimerkiksi älyverkkojen ja -mittareiden täysimääräistä hyödyntämistä ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia kuten energiatehokkuuspalveluita, sähköautojen latausoperaattoreiden toimintaa ja kysyntäjouston tarjoamista markkinoille sekä helpottaisi hajautetun sähköntuotannon käsittelyä. Keskitetty palvelualusta edistäisi myös kilpailua vähittäismarkkinoilla.

Hallituksen energia- ja ilmastopolitiikan ministerityöryhmä puolsi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihtoratkaisun toteuttamista maaliskuussa 2015. Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi huhtikuussa 2015 järjestelmävastaavaa kantaverkonhaltijaa käynnistämään keskitetyn tiedonvaihtoratkaisun suunnittelun ja toteutuksen.

Sähkömarkkinalakiin lisättiin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen eli ns. datahubin perustamisen edellyttämät säännökset lailla 108/2019. Laki tuli voimaan 1 päivänä helmikuuta 2019. Laki velvoittaa järjestelmävastaavaa kantaverkonhaltijaa perustamaan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja sähkön vähittäismyyjille ja jakeluverkonhaltijoille tarjoavan datahubin. Vähittäismyyjillä ja jakeluverkonhaltijoilla on puolestaan velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja markkinaprosesseissaan. Lain 108/2019 voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään ajankohdasta, jolloin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelut on otettava käyttöön.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton on tapahduttava yhtäaikaisesti kaikkien vähittäismarkkinatoimijoiden osalta. Sen vuoksi käyttöönoton ajankohta säädetään erikseen valtioneuvoston asetuksella. Tällä hetkellä suunnitelmien mukainen käyttöönoton ajankohta on huhtikuu 2021.

Datahubin käyttöönoton valmistelutilanne

Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan Fingrid Oyj:n vastuulla olevat datahubin valmistelutyöt etenevät tällä hetkellä suunnitellun aikataulun mukaisesti. Datahubin tietojärjestelmän suunnittelutyö on valmistumassa vuoden 2019 loppuun mennessä. Vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden tarvitsemien toiminnallisuuksien on tarkoitus olla valmiina toiminnanharjoittajien testausta varten vuoden 2020 toisella neljänneksellä.

Vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden valmius ottaa datahubin palvelut käyttöön huhtikuussa 2021 on kaksijakoinen. Selvitysten perusteella jakeluverkonhaltijoiden yhteensä 3,7 miljoonasta

käyttöpaikasta noin 70 prosentin arvioidaan olevan datahub-yhteensopivissa asiakastieto- ja mittaustenhallintajärjestelmissä aikataulun mukaisesti huhtikuussa 2021. Vastaavasti 30 prosenttia käyttöpaikoista ei olisi tuolloin datahub-yhteensopivia. Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan selvityksen mukaan vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden valmistelujen viive on tällä hetkellä noin 6-12 kuukautta suunniteltuun aikatauluun verrattuna.

Datahubin käyttöönoton viivästyminen vuodella aiheuttaa järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle noin 8-9 miljoonan euron ylimääräiset kustannukset. Ylimääräisiä kustannuksia aiheutuu myös niille vähittäismyyjille ja jakeluverkonhaltijoille, jotka ovat toteuttamassa omia tietojärjestelmähankintojaan suunnitellun aikataulun mukaisesti. Ylimääräiset kustannukset muodostuvat muun muassa kaksinkertaisten järjestelmien ylläpidosta, kehitystyöhön varattujen järjestelmätoimittajien resurssien uudelleenjärjestelystä ja yleisemmin järjestelmästä kaavailtujen hyötyjen saavuttamisen viivästymisestä.

Datahubin käyttöönotto on edellytyksenä myös meneillään oleville hallituksen älyverkkojen kehittämishankkeille sekä EU:n uusien sähkömarkkinasäännösten täytäntöönpanolle. Myös näihin hankkeisiin tulee viivästyksiä tai vaihtoehtoisesti joudutaan turvautumaan lisäkustannuksia aiheuttaviin väliaikaisratkaisuihin.

Ehdotuksen tavoitteet ja sisältö

Ehdotuksessa esitetään vahvistettavaksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton ajankohta. Käyttöönottoajankohdaksi ehdotetaan järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan esittämää ajankohtaa 21 päivä helmikuuta 2022. Datahubin käyttöönottoa lykättäisiin noin 10 kuukaudella tämän hetkisestä suunnitellusta käyttöönottopäivästä. Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan selvityksen mukaan valmisteluissaan myöhässä olevilla vähittäismyyjillä ja jakeluverkonhaltijoilla on realistinen mahdollisuus saavuttaa datahub-yhteensopivuus tässä aikataulussa.

Käyttöönottoajankohdan vahvistaminen mahdollistaisi sen, että Energiavirasto voi laadittavan yksityiskohtaisen käyttöönottosuunnitelman nojalla kohdistaa tarvittavat valvontatoimenpiteet niihin toiminnanharjoittajiin, jotka eivät täytä velvoitteitaan datahub-yhteensopivuuden täyttämiseksi. Yhtäaikainen käyttöönotto edellyttää, että ainakin kaikilla jakeluverkonhaltijoilla on sertifioitu valmius siirtyä datahubin palvelujen käyttämiseen. Datahubin käyttöönotto ei sen sijaan edellytä kaikkien vähittäismyyjien valmiutta käyttöönottohetkellä. Valmistelutoimissaan myöhässä olevat vähittäismyyjät eivät pysty toimittamaan asiakkailleen sähköä datahubin käyttöönoton jälkeen, mutta asiakkaat voisivat siirtyä toisten vähittäismyyjien asiakkaiksi tai viivästynyt vähittäismyyjä voisi siirtää asiakantansa toiselle vähittäismyyjälle. Viime kädessä asiakkaiden sähkönsaanti on tällaisessa tilanteessa turvattu sähkömarkkinalain 102 §:n mukaisesti vähintään kolmen viikon ajaksi. Edellä kuvatuissa tilanteissa vähittäismyyjän asiakkaille voi aiheutua ylimääräistä vaivaa sähkönhankintansa järjestämisestä.

Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan tarkoituksena on käynnistää tukitoimenpiteitä, joilla autetaan valmisteluissaan myöhässä olevia vähittäismyyjiä ja jakeluverkonhaltijoita saavuttamaan datahub-valmius ehdotettuun käyttöönottoajankohtaan mennessä.

Asetuksen voimaantulo

Asetusehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä joulukuuta 2019.

Valmistelu

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton lykkäystä on käsitelty kesällä 2019 kahdesti järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan perustamassa datahubin käyttöönoton seurantaryhmässä, jossa sidosryhmät ovat edustettuina. Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija on tehnyt 24 päivänä syyskuuta 2019 työ- ja elinkeinoministeriölle aloitteen, jossa on ehdotettu sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoajankohdan asettamista valtioneuvoston asetuksella 21 päiväksi helmikuuta 2022.

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt 3 päivänä lokakuuta 2019 lausuntoja asetusluonnoksesta ja järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan aloitteesta Energiavirastolta, Kilpailu- ja kuluttajavirastolta, Energiateollisuus ry:ltä, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry:ltä, Paikallisvoima ry:ltä, Suomen Kiinteistöliitto ry:ltä, Suomen Lähienergialiitto ry:ltä, Suomen Omakotiliitto ry:ltä, Suomen Sähkönkäyttäjät ry:ltä, Suomen Yrittäjät ry:ltä, Teknologiateollisuus ry:ltä ja järjestelmävastaavalta kantaverkonhaltijalta Fingrid Oyj:ltä.

Lausuntopyyntöön on annettu yhteensä 15 lausuntoa. Lausunnon antoivat Tieto Finland Oy, Energiavirasto, Vattenfall Oy, Paikallisvoima ry, Vaasan Sähkö Oy, Energiateollisuus ry, Smart Energiapalvelut Oy, Fortum Markets Oy, Oy Turku Energia – Åbo Energi Ab, Fingrid Oyj, Suomen Lähienergialiitto ry, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry, Caruna Oy, Suomen Omakotiliitto ry ja Teknologiateollisuus ry.

Annetut lausunnot vastaavat järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan aloitteessa kuvattua toimialan valmistelutilannetta. Aikatauluongelmista on lausunut selkeä vähemmistö datahubin palvelujen piiriin tulevista yrityksistä sekä yksi tietojärjestelmätoimittaja. Lausuntopyyntöön eivät ole juurikaan ottaneet kantaa sellaiset yritykset, joilla ei ole aikatauluongelmia. Työ- ja elinkeinoministeriö, Energiavirasto ja järjestelmävastaava kantaverkonhaltija ovat käyneet annetut lausunnot läpi ja todenneet, että lausuntokierroksen perusteella ei ole ilmennyt uusia seikkoja, joiden perusteella olisi syytä lykätä datahubin käyttöönottoajankohtaa enää lausuntokierroksella ehdotettua pitemmälle. Täytäntöönpanoaikaa tietojärjestelmämuutoksille ja testauksille jäisi asetuksen antamisen jälkeen 2 vuotta 3 kuukautta.

Taulukossa on esitetty yhteenveto lausunnoista.

Lausunnon antaja	Kanta ehdotettuun käyttöönottopäivään	Ehdottama käyttöönottopäivä
Energiavirasto	Positiivinen	21.2.2022
Energiateollisuus	Kunnianhimoinen, riski osan myöhästymisestä	Ei kantaa
Paikallisvoima	Negatiivinen	12.9.2022
Kuluttajaliitto	Positiivinen	21.2.2022
Lähienergialiitto	Positiivinen	21.2.2022
Omakotiliitto	Paheksuu viivästymistä	Ei kantaa
Teknologiateollisuus	Positiivinen	21.2.2022
Fingrid	Positiivinen	21.2.2022
Caruna	Negatiivinen	19.9.2022
Fortum Markets	Positiivinen	21.2.2022
Turku Energia	Negatiivinen	9/2022
Vaasan Sähkö	Negatiivinen	Aikaisintaan 9/2022
Vattenfall	Negatiivinen	Aikaisintaan 6/2022
Smart Energiapalvelut	Negatiivinen	Aikaisintaan 9/2022
Tieto Finland	Negatiivinen	Aikaisintaan 9/2022

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.